

BÖLÜM 10

TÜRKİYE -ABD İLİŞKİLERİNDE DÖNÜM NOKTASI: 2003 IRAK SAVAŞI VE 1 MART TEZKERESİ

Sefa Salih AYDEMİR¹

GİRİŞ

11 Eylül 2001 günü Amerika Birleşik Devletleri'nin New York kentinde bulunan Dünya Ticaret Merkezi'nin bulunduğu ikiz kuleler ile birlikte Savunma Bakanlığının içinde yer aldığı Pentagon binasına, teröristler tarafından kaçırılarak yönetimi ele geçirilen sivil uçaklar tarafından intihar saldırısında bulunuldu. 19 teröristin gerçekleştirdiği bu saldırılar sonucunda onlarla birlikte 2 bin 977 kişi öldü, ayrıca 6 bin kişiden fazla insan da yaralandı. Bu saldırıların sonuçları itibarıyla sadece ABD'nin değil, daha sonraki süreçte direkt veya dolaylı yoldan bir çok ülkenin siyasi veya ekonomik yapılarının yıkıcı şekilde etkilenmesine yol açtı. Türkiye'de 11 Eylül saldırılarının etkileri ve sonuçları itibarıyla, bulunduğu stratejik coğrafya nedeniyle en fazla etkilenen ülkelerden birisidir.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası tek süper güç kalan ABD, soğuk Savaş'ın galibi olarak dünyanın tek hegemonik gücü olur. Ancak kendi topraklarında 11 Eylül'de küresel terörist saldırılara maruz kalması üzerine, daha önce planlamaya başladığı emperyalist faaliyetler için aradığı fırsatı yakalar. Önce Afganistanı işgal eden ABD, şimdi gözünü Ortadoğu'ya dikmiştir. Bu emperyalist girişimlerin küresel çapta olduğu kadar, bölgesel düzeyde de yeni kriz ortamlarına kapı açacaktır. NATO'da müttefikimiz olan ABD'nin işgal planları, Türkiye için kaotik yeni sorunlara yol açar. Türkiye'den istediği yardımı elde edemeyen ABD, Irak'ta kendine müttefik olarak yerel unsurları desteklemeye başlaması, uzun süredir Kuzey Irak eksenli güvenlik kaygıları güden ve PKK terör örgütüyle uğraşan Türkiye'yi daha büyük sorunlarla uğraşmak zorunda bırakır.

1. 2003 ÖNCESİ TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİNİN KISA TARİHİ

Türk-Amerika Birleşik Devletleri arası ilişkiler Osmanlı Devleti döneminde başlamıştır. ABD bağımsızlığını kazandığı, hızla büyüyerek geliştiği, Akdeniz'de ticari faaliyetlerini arttırmak istediği dönem, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, saydemir@adiyaman.edu.tr

KAYNAKLAR

- Açıkalin, C. (1947). Turkey's International Relations. *International Affairs*. 21(4), pp.477-491.
- Akıner, N. (2004). 11 Eylül Saldırıları ve Amerikan Medyası: Yurtseverlik Akımının Öteki Kavramına Etkisi Ve Medyanın Tarafgirliğı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 0(20). s.133-142.
- Arafat, M. (2009). *Türkiye ve komşuları*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Armaoğlu, F. (1991). *Belgelerle Türk-Amerikan münasebetleri*. VII. Dizi-Sayı 119. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Armaoğlu, F. (2005). *20. Yüzyıl siyasi tarihi*. (15. Baskı). Alkim Yayınevi.
- Arı, T. (1999). *2000'li Yıllarda Basra Körfezi'nde güç dengesi*. Alfa Yayınları.
- Arı, T. (2004). *Geçmişten günümüze Ortadoğu*. Alfa Yayınları.
- Babacan, A. (2018). Ak Parti Dönemi İlk Küresel Karşılaşma: 1 Mart 2003 Tezkeresi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 51. s. 21-38.
- Bal, İ. (2006). *Türkiye ABD ilişkileri ve 2003 Irak Savaşı'nın önemi*. Agam Yayınları.
- Bayram, A. (2019). *2000'lerde Türk- Amerikan ilişkileri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beriş, Y. & Aslı Gurkan, A. (2002). *Türk- Amerikan ilişkilerine bakış: ana temalar ve guncel gelişmeler*. TUSİAD ABD Temsilciliğı Değerlendirme Raporu, [Http://Arsiv.Setav.Org/Ups/Dosya/28398.Pdf](http://Arsiv.Setav.Org/Ups/Dosya/28398.Pdf), 27 Aralık 2013.
- Bilgin, M. S. (2003). *Türk-Irak ilişkilerinin tarihsel boyutu (1534-2002)*. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Bozarslan, H. (2011). *Ortadoğu'nun siyasal sosyolojisi Arap isyanlarından önce ve sonra*. İletişim Yayınları.
- Bozkurt, E. & Demirel, H. (2004). *Birlesmis Milletler ve Avrupa Birliğı kapsamında Kıbrıs sorunu*. Nobel Yayınları.
- Bölükbaşı, D. (2008). *1 Mart vakası Irak Tezkeresi ve sonrası*. Doğan Egmon Yayıncılık.
- Büyüktepe, U. (2006). *Türk-Amerikan ilişkilerinin müttefiklik ve stratejik ortaklık boyutlarının karıştırmalı analizi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Canatan, Y. (1996). *Türk-Irak münasebetleri (1926-1958)*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Chomsky, N. (2002). *11 Eylül ve sonrası dünya nereye gidiyor*. (Çev. T. Doğan ve ark.). Aram Yayıncılık.
- Çakır, R. (2009). *Irak ekseninde ABD ve Türkiye'nin politikaları*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gönlübol, M. & Sar, C. (1977). *Olaylarla Türk dış politikası (1919-1973)*. (Cilt: 1). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Gönlübol, M. & Kürkçüoğlu, Ö. (1996). *Olaylarla Türk dış politikası (1919-1995)*. Siyasal Kitapevi.
- Göz, M. M. (2016). *1 Mart 2003 Başbakanlık Tezkeresinin reddedilme nedenleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gözen, R. (2000). *Amerikan kışkacında dış politika: Körfez Savaşı Turgut Özal ve sonrası*. Liberte Yayınları.
- Hoffmeister, F. (2006). *Legal aspects of the Cyprus problem: Annan Plan and Eu accession*. Emartinus Nijhoff Publishers.
- Erhan, Ç. (1996). *Beyaz savaş: Türk-Amerikan ilişkilerinde afyon sorunu*. Bilgi Yayınevi.
- Erhan, Ç. (2001). *Abd Ve Nato İle İlişkiler: 1945-1960 Dönemi*. *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. (Ed. B.Oran). *Türk dış politikası cilt I: 1919-1980*. (1. Baskı). İletişim Yayınları.s.522-575.
- Erhan, Ç. (2001). *Abd Ve Nato İle İlişkiler: 1960-1980 Dönemi*. *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. (Ed. B.Oran). *Türk dış politikası cilt I: 1919-1980*. (1. Baskı). İletişim Yayınları.s.681-71.
- Izgi, A. R. (2007). *Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Türkiye'ye uygulanan silah ambargosu ve sonuçları*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kalelioğlu, O. (2008). Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea. *Atatürk Yolu Dergisi*. 41, s.105-123.
- Kaplan, M. (2016). 1980 Sonrası Türkiye’de İslamcılık. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi].Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaymaz, İ. Ş. (2005). Amerikan Devlet Sistemi ve “Türk” İmajı,Kıbrıs Barış Harekatı ve Silah Ambargosu Örneği. *İletişim Dergisi*. Gazi Üniversitesi Yayınları. 20, s. 105-130.
- Kepsutlu, B. (2016). *Amerika’nın Ortadoğu politikası: 90’lardan bugüne, başkandan başkana Ortadoğu politikası*. İnkılap Yayınları.
- Kopar, M. (2008). Amerika Ve Amerikan Misyonerlerinin Bu Sorundaki Roller. *Hoşgöründen Yol Ayrımına Ermeniler*. (Cilt 3) Erciyes Üniversitesi–Nevşehir Üniversitesi II. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu
- Kopar, M. (2018). ABD’nin Türkiye Üzerindeki Projeksiyonu: Thornburg Raporu (1949-1950). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 11(6). s. 306-315.
- Lamour, K. (1985). *Eroin dosyası*. (Çev. S. Tugrul). İstanbul Milliyet Yayınları.
- Lesser, I. O. & Fuller G. E. (2001). *Balkanlar’dan Batı Çin’e Türkiye’nin yeni jeopolitik konumu*. (Çev. M. Gönenç, Ed.Y. Bülbul). Alfa Yayınları.
- McGhee, G. (1992). *Abd-Türkiye-Nato-Ortadoğu*. Bilgi Yayın Evi.
- Mordoğan, C. (2010). *Türk-Amerikan ilişkilerinde kriz diplomasisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mustafa Aydın, M. & Özcan, N. A. & Kaptanoğlu, A. (2007). *Riskler ve fırsatlar kavşağında Irak’ın geleceği ve Türkiye*. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (Tepav) Yayınları.
- Oran, B. (2003). *Türk dış politikası cilt I: 1919-1980*. (8. Baskı). İletişim Yayınları.
- Oran, B. (2010). *Türk dış politikası cilt II: 1980-2001*. (12. Baskı). İletişim Yayınları.
- Öztop, F. (2015). Karar Birimi Kuramı Çerçevesinde Türk Dış Politikasının Analizi: 1 Mart 2003 Tezkeresi Örneği. *Sakarya Üniversitesi, Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*. 1(2), 38. s.33-45.
- Soysal, İ. (1989). *Türkiye’nin siyasal andlaşmaları, 1.Cilt (1920-1945)*. (2. Baskı). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şahin, H. (2002). *Johnson Mektubu, Türk-ABD ilişkilerini değiştiren olayın perde arkası*. Kaya Matbaacılık.
- Şahin, M. & Tastekin, M. (2006). *II. Körfez Savaşı*. Platin Yayınları.
- Şen, A. (2000). Saddam ve Aşireti. *Avrasya Dosyası*. Irak Özel Sayısı. 6(3).
- Şenesen, G. G. (2002). *Türkiye’de savunma harcamaları ve ekonomik etkileri:1980-2001*. Tesev Yayınları.
- Şimsek, H. (2010). Johnson Mektubu ve Türk-Amerikan İlişkilerine Etkisi. (Der. O. B. Dinçer ve ark.) *Yeni Dönemde Türk Dış Politikası Uluslararası IV. Türk Dış Politikası Sempozyumu Tebliğleri*.Cantekin Matbaası.
- Timur, T. (1993). *Küreselleşme ve demokrasi krizi*. İmge Yayınevi.
- Tunç, H. (2004). *Amerika’nın Irak Savaşı*. Harmoni Yayınevi.
- Türkmen, M. (2020). *ABD müdahalesi sonrası Türkiye’nin Irak politikası*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ulutaş, A. (2006). *I. ve II. Körfez Savaşı’nın Türkiye’ye etkileri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Uslu, N. (1999). Korfez Savaşı ve Amerika’nın Politikaları. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 54(3), s. 165-199.
- Uzgel, İ. (2004). *Ulusal çıkar ve dış politika*. Ankara, İmge Kitapevi.
- Uzgel, İ. (2013). Abd Ve Nato İle İlişkiler. *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. (Ed. B.Oran). *Türk dış politikası cilt III: 2001-2012*. (1. Baskı). İletişim Yayınları.s.249-336.
- Van Bruinessen, M. (2003). *Ağa, şeyh, devlet*. İletişim Yayınları.
- Yetkin, M. (2004). *Tezkere: Irak krizinin gerçek öyküsü*. Remzi Yayınevi.
- Yülek, G. (1994). *Kuzey Irak’taki Kürtler ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin aldığı kararlar*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- <https://www.yenisafak.com/arsiv/2003/subat/06/politika.html>; <http://www.hurriyet.com.tr/Gul-Gunah-Bizden-Gitti-126273>; Göz, 2016: 20-21).
- Cumhuriyet, (15.06.1958); Sabah, (02.03.2003).